

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Syvende Afdeling)

29. april 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – virkningerne af, at et kontraktvilkår findes urimeligt – aftale om et lån mod pant i fast ejendom optaget i udenlandsk valuta – fastsættelse af vekselkursen mellem valutaerne – kontraktfornyelse – afskrækkende virkning – den nationale rets forpligtelser – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1«

I sag C-19/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny (den regionale domstol i Gdańsk, 15. afdeling for civile sager, Polen) ved afgørelse af 30. december 2019, indgået til Domstolen den 16. januar 2020, i sagen

I.W.,

R.W.

mod

Bank BPH S.A.,

procesdeltager:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

har

DOMSTOLEN (Syvende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Kumin, og dommerne P.G. Xuereb og I. Ziemele (refererende dommer),

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– I.W. og R.W. ved radca prawny B. Garlacz,

* Processprog: polsk.

- Bank BPH S.A. ved advokati A. Sienkiewicz, B. Krużewski og A. Prokop samt radca prawny P. Bogdanowicz,
- Rzecznik Praw Obywatelskich ved M. Taborowski, som befuldmægtiget,
- den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
- den spanske regering ved S. Centeno Huerta og L. Aguilera Ruiz, som befuldmægtigede,
- den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes, T. Paixão, M. Queiroz Ribeiro, A. Rodrigues og P. Barros da Costa, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og M. Siekierzyńska, som befuldmægtigede,

idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29), navnlig dets artikel 6 og 7.
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side I.W. og R.W. og på den anden side Bank BPH S.A. vedrørende konsekvenserne af urimeligheden af visse vilkår i en aftale om et lån mod pant i fast ejendom, som disse parter har indgået.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Ifølge artikel 2, litra a), i direktiv 93/13 skal begrebet »urimelige vilkår« forstås som »kontraktvilkår som defineret i artikel 3«.
- 4 Artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer følgende:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren [...]«
- 5 Artikel 4 i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

6 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fastsætter følgende:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

7 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

8 Artikel 58 i Kodeks cywilny (den civile lovbog) har følgende ordlyd:

»1. En retshandel, der er i strid med loven, eller som har til formål at omgå loven, er ugyldig, medmindre andet fremgår af en relevant bestemmelse, bl.a. ved at det heri er fastsat, at de ugyldige bestemmelser i retshandel skal erstattes af de relevante bestemmelser i loven.

2. En retshandel, der er i strid med samfundslivets principper, er ugyldig.

3 Hvis kun en del af retshandelen rammes af ugyldighed, forbliver de øvrige dele af retshandelen i kraft, medmindre det fremgår af omstændighederne, at retshandelen ikke ville være blevet foretaget uden de bestemmelser, der rammes af ugyldighed.«

9 Denne lovbogs artikel 120, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Forældelsesfristen begynder at løbe den dag, hvor fordringen forfalder til betaling. Hvis en fordrings forfald afhænger af, at rettighedshaveren har foretaget en særlig handling, begynder fristen at løbe fra den dato, hvor fordringen ville være forfaldet, hvis rettighedshaveren havde foretaget handlingen hurtigst muligt.«

10 Den nævnte lovbogs artikel 353¹ bestemmer følgende:

»Aftaleparterne kan frit udforme deres retsforhold, blot dets indhold eller formål ikke er i strid med forholdets egenart (natur), loven eller samfundslivets principper.«

11 Samme lovbogs artikel 358 fastsætter følgende:

»1. Hvis forpligtelsens genstand er en pengesum udtrykt i en udenlandsk valuta, kan debitor betale ydelsen i polsk valuta, medmindre en lov, en retsafgørelse, der danner grundlag for forpligtelsen, eller en retshandel stiller krav om, at ydelsen skal betales i en udenlandsk valuta.

2. Værdien af den udenlandske valuta beregnes ud fra den gennemsnitlige kurs, der er fastsat af Polens nationalbank på forfaldstidspunktet for fordringen, medmindre andet følger af en lov, en retsafgørelse eller en retshandel.

3. I tilfælde af debtors forsinkelse kan kreditor kræve betaling i polsk valuta til den gennemsnitlige kurs, der er fastsat af Polens nationalbank på den dag, hvor betalingen sker.«

12 Den civile lovbogs artikel 385¹ har følgende ordlyd:

»1. Bestemmelser i en forbrugerftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.

2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver aftalen i øvrigt bindende for parterne.

3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen virkelig indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

[...]«

13 Denne lovbogs artikel 385² er affattet som følger:

»Det afgørende for prøvelsen af, om et kontraktvilkår er foreneligt med god moral, er tidspunktet for kontraktens indgåelse under hensyntagen til kontraktens indhold, omstændighederne ved indgåelsen af kontrakten samt de øvrige kontrakter, der er forbundet med kontrakten«.

14 Ustawa o zmianie ustawy — Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (lov om ændring af bankloven) af 29. juli 2011 (Dz. U. nr. 165 af 2011, position 984, herefter »lov af 29. juli 2011«) trådte i kraft den 26. august 2011.

15 Artikel 1, stk. 1, i lov af 29. juli 2011 har følgende ordlyd:

»Der foretages følgende ændringer i [ustawa – Prawo bankowe (bankloven) af 29. august 1997 (Dz. U. nr. 72 af 2002, position 665) med senere ændringer]:

1) i artikel 69:

a) i stk. 2 indsættes det følgende nr. 4a efter nr. 4:

»4a) i tilfælde af en kreditaftale, der er indgået i eller indekseret efter en anden valuta end den polske, [præciseres] de detaljerede regler om fastsættelse af den nærmere fremgangsmåde og datoerne for fastsættelsen af den valutakurs, på grundlag af hvilken navnlig lånebeløbet, dets rater og månedlige afdrag (hovedstol og renter) skal beregnes, samt reglerne for valutaomregning af udbetalingen eller tilbagebetalingen af lånet«

b) efter stk. 2 tilføjes et nyt stk. 3 med følgende ordlyd:

»3. I tilfælde af en kreditaftale, der er indgået i eller indekseret efter en anden valuta end den polske kan låntager tilbagebetale de månedlige afdrag (hovedstol og renter) og foretage en førtidig tilbagebetaling af hele eller en del af kreditbeløbet direkte i denne valuta. I dette tilfælde fastsætter kreditaftalen tillige reglerne for åbning og førelse af en konto til modtagelse af midler til tilbagebetaling af kreditten samt regler for tilbagebetaling via denne konto.««

16 Den nævnte lovs artikel 4 bestemmer følgende:

»I tilfælde af kreditter eller pengelån, som en låntager har optaget inden datoen for denne lovs ikrafttræden, finder artikel 69, stk. 2, nr. 4a), og artikel 75b i den i artikel 1 omhandlede lov anvendelse på de kreditter eller pengelån, der ikke er blevet tilbagebetalt fuldt ud – svarende til den del af kreditten eller lånet, der mangler at blive tilbagebetalt. I denne forbindelse ændrer banken gratis kreditaftalen eller låneaftalen i overensstemmelse hermed.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 17 I.W. og R.W. indgik i løbet af 2008 som forbrugere en aftale om et lån med pant i fast ejendom med Bank BPH's retlige forgænger, idet lånets løbetid var 360 måneder (30 år). Aftalen var angivet i polske zloty (PNL), men var indekseret efter en udenlandsk valuta, nemlig den schweiziske franc (CHF).
- 18 Det fremgår af den forelæggende rets forklaringer, at disse låntagere blev oplyst om, at vekselkursen for den schweiziske franc kunne stige, hvilket ville få betydning for størrelsen af de månedlige afdrag på dette lån. Efter en anmodning herom fra banken afgav de nævnte låntagere en erklæring om, at de ønskede at vælge en indeksering af deres lån efter kursen på den schweiziske franc, og dette selv om de var blevet behørigt oplyst om de risici, der var forbundet med et lån bevilget i udenlandsk valuta.
- 19 I henhold til vilkårene i denne aftale skete tilbagebetalingen af lånet i polske zloty, idet restgælden og de månedlige afdrag blev beregnet på grundlag af salgskursen for CHF-valutaen, forhøjet med bankens salgsmargin for valutaen. Metoden til fastlæggelse af bankens margin var ikke præciseret i den nævnte aftale.
- 20 Låneaftalens artikel 1, stk. 1, bestemmer følgende:

»Banken yder låntageren et lån med et beløb på [...] PLN, der indekseres efter kursen på [den schweiziske franc] [...], og låntageren forpligter sig til at anvende lånet i overensstemmelse med bestemmelserne i aftalen, at tilbagebetale det anvendte lånebeløb, forhøjet med renter, på de i aftalen angivne datoer, og at betale banken de provisioner, afgifter og andre gebyrer, der er angivet i aftalen. [...]

På tidspunktet for udbetalingen udtrykkes saldoen på lånet i den valuta, som lånet er indekseret efter, i henhold til købskursen for den valuta, som lånet er indekseret efter, og som er angivet i oversigten over købs- og salgskurser for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder, og som er beskrevet i detaljer i artikel 17. Dernæst omregnes restgælden dagligt til polske zloty i henhold til salgskursen for den valuta, som lånet er indekseret efter, og som er angivet i oversigten over købs- og salgskurser for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder, og som er beskrevet i detaljer i artikel 17.«

- 21 Denne aftales artikel 7, stk. 2, fastsætter følgende:

»Udbetalingen af det lånebeløb, der er anført i anmodningen om frigivelse af midlerne, skal ske ved overførsel til den bankkonto, der føres i en polsk bank og er angivet i anmodningen. Tidspunktet for overførslen anses for datoen for udbetalingen af det anvendte lån. Hvert beløb, der udbetales i polske zloty, omregnes til den valuta, som lånet er indekseret efter, til købs- og salgskursen for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder, der gælder på datoen for bankens udbetaling.«

- 22 Den nævnte aftales artikel 10, stk. 6, er affattet således:

»Hver betaling, som låntageren foretager, beregnes efter salgskursen for den valuta, som lånet er indekseret efter, og som er angivet i oversigten over købs- og salgskurser for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder, og som gælder på dagen for [modtagelsen] af midlerne i banken. [...]

- 23 Følgende er angivet i låneaftalens artikel 17:

»1. Ved beregningen af henholdsvis udbetalingen og tilbagebetalingen af lån anvendes købs- og salgskurserne for de lån med pant i fast ejendom, som banken har ydet i de valutaer, som banken har tilbudt, og som er gældende på tidspunktet for transaktionen.

2. Købskurserne defineres som de gennemsnitlige vekselkurser for [polske zloty] i forhold til de omhandlede valutaer, der er angivet i Polens nationalbanks tabel over de gennemsnitlige kurser, nedsat med købsmarginen.
3. Salgskurserne defineres som de gennemsnitlige vekselkurser for [polske zloty] i forhold til de omhandlede valutaer, der er angivet i Polens nationalbanks tabel over de gennemsnitlige kurser, forhøjet med salgsmarginen.
4. For at beregne købs- og salgskurserne for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder, anvendes den kurs for [polske zloty] i forhold til de omhandlede valutaer, der er angivet i Polens nationalbanks tabel over de gennemsnitlige kurser for den pågældende hverdag, justeret med bankens købs- og salgsmargin.
5. De købs- og salgssatser, der gælder på en given hverdag for de lån med pant i fast ejendom, som banken yder i den valuta, der indgår i dens tilbud, fastsættes af banken efter kl. 15.00 den foregående hverdag og vises på bankens hovedkontor og offentliggøres på dens websted [...]»
- 24 Der blev udfærdiget et tillæg til denne låneaftale, som parterne underskrev den 7. marts 2011 (herefter »tillægget«), og som for det første indeholdt bestemmelser, som fastsatte den nærmere fremgangsmåde for beregningen af Bank BPH's margin. For det andet blev det bestemt i dette tillæg, at låntagerne fremover havde ret til at tilbagebetale deres lån i den valgte indekseringsvaluta, dvs. schweizerfranc, som de ligeledes kunne skaffe sig på det frie marked.
- 25 Stillet over for stigningen i kursen på schweizerfranc har I.W. og R.W. over for den forelæggende ret gjort gældende, at indekseringen af lånet efter schweizerfranc er urimelig, idet de har nedlagt påstand om ophævelse af aftalen og tilbagebetaling af alle de beløb, der er betalt i form af renter og omkostninger i forbindelse med denne aftale.
- 26 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at vilkårene om indeksering af det ydede lån og om måden til fastsættelse af kursen på den valuta, som lånet skal tilbagebetales i, vedrører aftalens hovedgenstand. Da den forelæggende ret finder, at disse vilkår er affattet i et forståeligt og klart sprog, og at debitorerne har forstået rækkevidden og konsekvenserne heraf, hvilket de skriftligt har bekræftet over for Bank BPH, kan det ikke gøres gældende, at disse vilkår er urimelige.
- 27 Den forelæggende ret finder til gengæld, at disse vilkår er urimelige, for så vidt som de giver Bank BPH mulighed for at oppebære en margin knyttet til transaktionen angående køb og salg af valutaen. Da metoden til fastsættelse af denne margin ikke var præciseret i den oprindelige låneaftale, har den forelæggende ret heraf udledt, at den nævnte margin skabte et betydeligt misforhold til skade for forbrugeren.
- 28 Selv om den forelæggende ret finder, at den urimelige karakter af de kontraktlige bestemmelser vedrørende Bank BPH's margin for køb/salg af den udenlandske valuta forsvandt med parternes indgåelse af tillægget, som definerer den nærmere fremgangsmåde for beregningen af en sådan margin for banken, er denne ret for det første i tvivl om, i hvilket omfang den oprindelige urimelige karakter af disse vilkår kan have en indvirkning på gyldigheden af indekseringsklausulen, eller endog af låneaftalen i sin helhed.
- 29 For det andet ønsker den forelæggende ret oplyst, om det er muligt for den alene at se bort fra de kontraktvilkår, der angår bankens margin, og opretholde gyldigheden af indekseringsklausulen og aftalen, selv om et retsligt indgreb i denne henseende ville medføre en ændring af denne klausuls betydning.

- 30 For det tredje har den forelæggende ret anført, at lov af 29. juli 2011 nu fastlægger reglerne for fastsættelse af den nærmere fremgangsmåde for valutaomregningen for de lån, der er optaget i udenlandsk valuta. Den forelæggende ret har heraf konkluderet, at formålet om at afskrække fra anvendelsen af urimelige kontraktvilkår ikke længere kan begrunde et forbud mod, at der foretages en moderation eller erstatning af et urimeligt vilkår af den nationale ret, som konstaterer, at der foreligger sådanne vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, navnlig når en sådan konstatering kan medføre, at aftalen i sin helhed bliver ugyldig.
- 31 For det fjerde ønsker den forelæggende ret oplyst, om den ret til tilbagebetaling, der opstår hos en forbruger som følge af ugyldigheden af et urimeligt vilkår, er uløseligt forbundet med den nationale rets afgørelse, hvorved denne urimelige karakter fastslås, eller om anerkendelsen af denne ret kræver en udtrykkelig påstand fra forbrugeren i forbindelse med en særskilt retssag, der kan være underlagt forældelsesfrister.
- 32 For det femte og til sidst er den forelæggende ret i tvivl om rækkevidden af den oplysningspligt, der kan påhvile denne over for forbrugeren, eftersom forbrugeren skal sættes i stand til at afgøre, om vedkommende ønsker at afstå fra at gøre gældende, at et vilkår i en aftale, som denne er part i, er urimeligt.
- 33 På denne baggrund har Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny (den regionale domstol i Gdańsk, 15. afdeling for civile sager, Polen) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 3, stk. 1 og 2, sammenholdt med artikel 4, stk. 1, sammenholdt med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [...] direktiv 93/13 [...], fortolkes således, at en national ret er forpligtet til at fastslå, at kontraktvilkår i en forbrugeraftale er urimelige (som omhandlet i [dette direktivs] artikel 3, stk. 1), når vilkåret, som et resultat af en ændring af aftalens indhold i form af et tillæg til aftalen, er ændret således, at det på tidspunktet, hvor retten træffer sin afgørelse, ikke har karakter af at være urimeligt, og det – såfremt det fastslås, at vilkåret i sin oprindelige formulering var urimeligt – kan resultere i tilsidesættelse (ugyldighed) af hele aftalen?
- 2) Skal artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 3, [stk. 1 og stk. 2], andet punktum, og artikel 2 i [direktiv 93/13], fortolkes således, at bestemmelsen tillader den nationale ret at fastslå, at kun visse dele af kontraktvilkårene, som vedrører bankens fastsættelse af den vekselkurs, som forbrugers lån er koblet til (således som det er tilfældet i hovedsagen), er urimelige, dvs. om tilsidesættelse af vilkåret vedrørende bankens marginal, som er en del af valutaindekseringen, som er fastsat på en ensidig og uklar måde, og bibeholdelsen af en klar bestemmelse om centralbankens (Narodowy Bank Polski – den polske nationalbanks) gennemsnitskurs, som ikke giver anledning til at erstatte det tilsidesatte indhold med nogen anden bestemmelse [...], resulterer i genoprettelsen af den formelle balance mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, selv om dette ændrer indholdet af vilkåret, som vedrører forbrugers opfyldelse af sin forpligtelse, på en måde, som er til fordel for denne?
- 3) Skal artikel 6, stk. 1, sammenholdt med artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13], fortolkes således, at selv i de situationer, hvor der fra lovgivers side er iværksat foranstaltninger, som skal forhindre anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, som det, der er omhandlet i hovedsagen, idet der er indført bestemmelser, som pålægger banker en forpligtelse til specifikt at beskrive metoden og fristerne for fastlæggelsen af vekselkurs, kreditbeløb, hovedstol og renter, samt reglerne for, hvorledes omregning af udbetalings- og tilbagebetalingsvalutaen for lånet beregnes, er den offentlige interesse til hinder for, at det fastslås, at kun dele af indholdet i det omhandlede kontraktvilkår er urimelige som beskrevet under spørgsmål 2?

- 4) Skal tilsidesættelsen af en bindende aftale som omhandlet i artikel 6, stk. 1, [direktiv 93/13], som følge af, at der ses bort fra de urimelige kontraktvilkår, som omhandlet i direktivets artikel 2, litra a), sammenholdt med artikel 3, forstås således, at der herved er tale om en sanktion, der er et resultat af en retsstiftende afgørelse truffet af en retsinstans efter udtrykkelig anmodning fra en forbruger med virkning fra det øjeblik, aftalen blev indgået, dvs. ex tunc, og at forbrugernes og den erhvervsdrivendes erstatningskrav kan kræves udbetalt, når rettens afgørelse bliver endelig?
- 5) Skal artikel 6, stk. 1, i [direktiv 93/13], sammenholdt med artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder af 30. marts 2010 (EUT 2010, C 83, s. 389), fortolkes således, at bestemmelsen pålægger den nationale ret en forpligtelse til at belære forbrugeren, der har nedlagt påstand om tilsidesættelse af aftalen i forbindelse med, at urimelige kontraktvilkår ikke skal finde anvendelse, om de retlige konsekvenser af en sådan påstand, herunder mulige erstatningskrav fra den erhvervsdrivende (banken), selv om disse ikke er fremsat under sagen, og endnu ikke fastslåede erstatningskrav, selv i situationer, hvor forbrugeren er repræsenteret ved en [professionel befuldmægtiget]?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 34 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den nationale ret er forpligtet til at fastslå, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, selv om den mangel, der påvirker dette vilkår, er blevet fjernet ved, at disse parter har indgået et tillæg til denne aftale, og selv om en konstatering af, at kontraktvilkåret i sin oprindelige udgave var urimeligt, kan medføre, at aftalen bliver ugyldig.

Formaliteten

- 35 I.W. og R.W. har gjort gældende, at dette spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling, da fremstillingen af de faktiske omstændigheder i forelæggelsesafgørelsen ikke svarer til realiteten i de faktiske omstændigheder i hovedsagen. De har navnlig bestridt, at tillægget har gjort det muligt at afhjælpe den urimelige karakter af den oprindelige indekseringsklausul, eftersom indekseringsmekanismen i sin helhed er urimelig. Den forelæggende ret er imidlertid med urette af den opfattelse, at kun det element, der angår Bank BPH's margin i forbindelse med vekseltransaktioner, er urimeligt.
- 36 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den forelæggende ret er af den opfattelse, at det følger af den civile lovbogs artikel 385¹, stk. 1 og 3, at kontraktvilkårene i den i hovedsagen omhandlede aftale vedrørende indekseringen af lånebeløbet såvel som kontraktvilkårene vedrørende reglerne for kursfastsættelsen omhandler aftalens hovedgenstand som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13. Desuden var det ifølge den nævnte ret alene de særskilte elementer i vilkårene vedrørende indekseringsmekanismen, som angik bankens margin, der ikke var formuleret klart og forståeligt. Således har den forelæggende ret heraf udledt, at de øvrige elementer i vilkårene vedrørende indekseringsmekanismen ikke var urimelige.
- 37 Det skal imidlertid bemærkes, at det inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder og til at fortolke og anvende national ret (dom af 9.7.2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale, C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 46).

- 38 Domstolen er derfor bundet af den forelæggende rets konstatering og vurdering af de faktiske omstændigheder, således at I.W. og R.W. ikke kan anfægte dem i forbindelse med den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse.
- 39 Endvidere er der en formodning for, at de spørgsmål om EU-retten's fortolkning, som den nationale ret har forelagt på baggrund af retlige og faktiske omstændigheder, som den har ansvaret for at fastlægge – og hvis rigtighed det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve – er relevante. Domstolen kan kun afvise at træffe afgørelse om en anmodning om præjudiciel afgørelse fra en national ret, hvis det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i tvisten eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål (dom af 19.9.2019, Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 40 Eftersom den forelæggende ret i det konkrete tilfælde har fastlagt de retlige og faktiske omstændigheder, der gør det muligt for Domstolen at besvare det første forelagte spørgsmål, og da det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve rigtigheden af disse omstændigheder, skal det fastslås, at dette spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.
- 41 Under disse forudsætninger skal det første præjudicielle spørgsmål besvares.

Realiteten

- 42 Det bemærkes, at det følger af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at medlemsstaterne skal fastsætte, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).
- 43 Et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, skal således principielt anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 I overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 påhviler det følgelig den nationale ret at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis, og af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 29).
- 45 Ifølge den forelæggende ret har den kontraktlige ændring af de oprindelige indekseringsklausuler, der er sket ved tillægget, gjort det muligt at fjerne den mangel, som påvirkede disse klausuler, og har genoprettet balancen mellem den erhvervsdrivendes og forbrugernes forpligtelser og rettigheder. Fra og med underskrivelsen af tillægget var parterne i låneaftalen derfor ikke længere bundet af indekseringsklausulerne i deres oprindelige udgave.
- 46 Det skal i denne sammenhæng fremhæves, at forbrugerens ret til en effektiv beskyttelse omfatter vedkommendes mulighed for at give afkald på at gøre sine rettigheder gældende, således at der i givet fald skal tages hensyn til den af forbrugeren udtrykte vilje, når denne, der er bekendt med, at et urimeligt vilkår ikke er bindende, ikke desto mindre anfører, at han ikke ønsker vilkåret tilsidesat, og således giver et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 25).

- 47 Direktiv 93/13 foreskriver nemlig ikke, at den ordning for beskyttelse mod erhvervsdrivendes anvendelse af urimelige kontraktvilkår, som det har indført til fordel for forbrugerne, skal være obligatorisk. Følgelig finder den ikke anvendelse, når forbrugeren foretrækker ikke at påberåbe sig denne beskyttelsesordning (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 48 På tilsvarende vis kan en forbruger give afkald på at gøre et kontraktvilkårs urimelige karakter gældende via en kontraktfornyelse, der bevirker, at forbrugeren giver afkald på de virkninger, der ville følge af, et sådant vilkår blev erklæret urimeligt, for så vidt som dette afkald følger af et frit og informeret samtykke (dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 28).
- 49 Det følger af det ovenstående, at den i direktiv 93/13 fastsatte ordning ikke kan være til hinder for, at parterne i en aftale afhjælper den urimelige karakter af et vilkår i aftalen ved en kontraktlig ændring af dette vilkår, for så vidt som forbrugers afkald på at påberåbe sig den urimelige karakter for det første følger af vedkommendes frie og informerede samtykke, og at det nye ændringsvilkår for det andet ikke selv er urimeligt, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.
- 50 Såfremt den forelæggende ret måtte finde, at forbrugerne i den foreliggende sag ikke var bevidste om retsvirkningerne for dem af et sådant afkald, skal der erindres om – som anført i denne doms præmis 43 – at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, i princippet skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren, med den følge, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes (dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Den nationale rets forpligtelse til at tilsidesætte et urimeligt kontraktvilkår, der pålægger betaling af beløb, der viser sig at være uretmæssige, medfører således i princippet en dertil svarende pligt til tilbagebetaling af de samme beløb (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 62).
- 52 Det tilkommer derfor den forelæggende ret at genoprette den situation, som I.W. og R.W. ville have befundet sig i uden det oprindelige vilkår, som den fastslår er urimeligt.
- 53 Hvad angår betydningen for gyldigheden af den pågældende aftale af, at det fastslås, at en række kontraktvilkår er urimelige, skal det indledningsvis fremhæves, at det fremgår af artikel 6, stk. 1, in fine, i direktiv 93/13, at »aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår«.
- 54 Dernæst følger det af Domstolens faste praksis, at direktiv 93/13 ikke kræver, at den nationale ret foruden det vilkår, som er blevet erklæret urimeligt, undlader at anvende dem, som ikke er blevet kvalificeret som sådanne. Det skal således påpeges, at det formål, som forfølges med dette direktiv, består i at beskytte forbrugeren og at genskabe balancen mellem parterne ved at fjerne de vilkår, som anses for urimelige, mens gyldigheden af de andre vilkår i den pågældende aftale i princippet bevares (dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 75).
- 55 Det gælder i denne forbindelse, at det formål, som EU-lovgiver forfølger med direktiv 93/13, ikke består i at annullere alle aftaler, der indeholder urimelige vilkår (dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 31).
- 56 Hvad endelig angår kriterierne for bedømmelsen af, om en aftale faktisk kan opretholdes uden de urimelige vilkår, bemærkes, at såvel ordlyden af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 som kravene vedrørende retssikkerhed i forbindelse med erhvervsmæssig virksomhed taler for en objektiv tilgang

ved fortolkningen af denne bestemmelse, således at situationen for en af aftaleparterne ikke anses for det afgørende kriterium, der afgør aftalens videre skæbne (dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 32).

- 57 Ved bedømmelsen af, om en aftale, der indeholder et eller flere urimelige vilkår, kan opretholdes uden de nævnte vilkår, kan den ret, som sagen er indbragt for, således ikke støtte sig på den omstændighed, at en annullation i sin helhed af den nævnte aftale kan være mere fordelagtig for forbrugeren (dom af 15.3.2012, Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 33).
- 58 I det foreliggende tilfælde er den forelæggende ret af den opfattelse, at aftaleparterne ved indgåelsen af tillægget har fjernet den mangel, der påvirkede de oprindelige urimelige vilkår, og genoprettet balancen mellem disse parters forpligtelser og rettigheder i henhold til aftalen.
- 59 Formålene med direktiv 93/13, således som gengivet i denne doms præmis 54, er imidlertid fuldt ud opfyldt, når den retlige og faktiske situation, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det urimelige kontraktvilkår, er genoprettet, og når den mangel, som aftalen var behæftet med, er blevet fjernet af parterne ved indgåelsen af et tillæg, forudsat at denne forbruger ved denne indgåelse var bevidst om, at dette kontraktvilkår og de heraf følgende konsekvenser ikke var bindende.
- 60 I en situation, hvor forbrugers afkald på at påberåbe sig den urimelige karakter er et udtryk for dennes frie og informerede samtykke, følger det derfor ikke at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at en konstatering af, at den pågældende aftales oprindelige kontraktvilkår er urimelige, bevirker en ophævelse af aftalen således som ændret ved tillægget, selv om en ophævelse af disse vilkår for det første ville have medført en ophævelse af aftalen som helhed således som oprindeligt indgået, og en sådan ugyldiggørelse for det andet ville være til forbrugers fordel.
- 61 Henset til ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det tilkommer den nationale ret at fastslå, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, selv om disse parter har foretaget en kontraktlig ændring af dette vilkår. En sådan konstatering medfører en genoprettelse af den situation, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette kontraktvilkår, hvis urimelige karakter er blevet fastslået, medmindre forbrugeren gennem ændringen af det urimelige kontraktvilkår har afstået fra en sådan genoprettelse ved et frit og informeret samtykke, hvilket det tilkommer den nationale ret at efterprøve. Det følger dog ikke af denne bestemmelse, at konstateringen af, at det oprindelige kontraktvilkår var urimeligt, i princippet bevirker, at aftalen ophæves, når ændringen af dette kontraktvilkår har gjort det muligt at genoprette balancen mellem disse parters forpligtelser og rettigheder ifølge aftalen og at fjerne den mangel, som dette kontraktvilkår var behæftet med.

Det andet og det tredje spørgsmål

- 62 Med sit andet og sit tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at den nationale ret udelukkende ophæver det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, navnlig når det afskrækkende formål, der forfølges med dette direktiv, er sikret ved nationale lovbestemmelser, der regulerer brugen heraf.
- 63 Indledningsvis skal det bemærkes, at I.W. og R.W. har bestridt, at det tredje spørgsmål kan antages til realitetsbehandling, eftersom den forelæggende ret med dette spørgsmål har anmodet Domstolen om en fortolkning af national ret.

- 64 Det skal hertil bemærkes, at det i henhold til den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 37, inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder og til at fortolke og anvende national ret. Når det forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse.
- 65 Da det tredje spørgsmål angår fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, er Domstolen følgelig kompetent til at behandle spørgsmålet.
- 66 Det skal bemærkes, at den nationale ret, som skal træffe afgørelse om et urimeligt kontraktvilkår, ifølge artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 kun er forpligtet til at undlade at anvende dette urimelige kontraktvilkår, således at det ikke binder forbrugeren, men at den principielt ikke har kompetence til at ændre vilkårets indhold. Denne kontrakt skal nemlig principielt opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af ophævelsen af det nævnte kontraktvilkår, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret (dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 73).
- 67 Når den nationale ret fastslår, at et urimeligt vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er ugyldigt, skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 følgelig fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for, at den nationale ret kan tilpasse denne aftale ved at ændre dette vilkårs indhold (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 68 Hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan adgang nemlig kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan adgang kunne nemlig bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende, at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at deres interesse på denne måde blev sikret (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).
- 69 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret anført, at ophævelsen af det element i indekseringsklausulen i det i hovedsagen omhandlede lån mod pant i fast ejendom, der vedrører bankens margin, ikke medfører nogen lakune, som kræver en positiv indgriben fra dens side. Den forelæggende ret har imidlertid fremhævet, at denne ophævelse ændrer essensen af klausulen i dennes oprindelige ordlyd.
- 70 Domstolen har imidlertid fastslået, at bestemmelserne i direktiv 93/13 er til hinder for, at et kontraktvilkår, der anses for urimeligt, delvist opretholdes ved en ophævelse af de elementer, der gør det urimeligt, når en sådan ophævelse ville være ensbetydende med at revidere indholdet af det nævnte kontraktvilkår ved at påvirke dets substans (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 64).
- 71 Den nationale ret kan kun ophæve det element i indekseringsklausulen i det i hovedsagen omhandlede lån mod pant i fast ejendom, som vedrører Bank BPH's margin, hvis det bestod i en kontraktlig forpligtelse, der adskiller sig fra de øvrige kontraktvilkår og kan gøres til genstand for en individuel undersøgelse af, om den er urimelig.
- 72 Direktiv 93/13 kræver således ikke, at den nationale ret foruden det vilkår, som er blevet erklæret urimeligt, undlader at anvende dem, som ikke er blevet kvalificeret som sådanne, idet det formål, som EU-lovgiver forfølger med dette direktiv, består i at beskytte forbrugeren og at genskabe balancen

mellem parterne ved at undlade at anvende vilkår, som anses for urimelige, mens gyldigheden af de andre vilkår i den pågældende aftale i princippet bevares (dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 75).

- 73 Hvad angår låneaftaleklausuler om henholdsvis ordinære renter og morarenter har Domstolen således fastslået, at en ophævelse af den klausul i en låneaftale, som fastsætter morarenten, fordi den er urimelig, ikke tillige kan medføre en ophævelse af den klausul i kontrakten, som fastsætter den ordinære rente, da der skal sondres klart mellem disse forskellige klausuler (dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 76).
- 74 Disse betragtninger finder anvendelse, uanset hvorledes det kontraktvilkår, som fastsætter morarenten, og det kontraktvilkår, som fastsætter den ordinære rente, er affattet. De gælder navnlig ikke alene, når morarenten er fastsat uafhængigt af den ordinære rente i et særskilt vilkår, men ligeledes når morarenten er fastsat i form af en forhøjelse af den ordinære rente med et vist antal procentpoint. Da det urimelige vilkår i det sidstnævnte tilfælde består i en forhøjelse, kræver direktiv 93/13 alene, at forhøjelsen ophæves (dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 77).
- 75 Den mulighed, som den nationale ret undtagelsesvis har for at ophæve det urimelige element i et vilkår i en aftale mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, kan i øvrigt ikke anfægtes af, at der findes nationale bestemmelser, der ved at regulere anvendelsen af et sådant vilkår sikrer det afskrækkende formål, der forfølges med dette direktiv, som anført i denne doms præmis 68.
- 76 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at bankerne siden vedtagelsen af lov af 29. juli 2011 – der blev vedtaget efter indgåelsen af den kontrakt og det tillæg, der er omhandlet i hovedsagen – ikke længere har kunnet anvende indekseringsklausuler i en form som den, der er fastsat i den foreliggende sag. I henhold til denne lovs bestemmelser skal en aftale om et lån optaget i udenlandske valutaer nu indeholde oplysninger om metoderne og datoerne for fastsættelsen af den valutakurs, på grundlag af hvilken kreditbeløbet og de månedlige afdrag beregnes, samt regler for valutaomregning.
- 77 Domstolen har imidlertid allerede fastslået, at selv om artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at medlemsstaterne ved lov bringer anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør, forholder det sig ikke desto mindre således, at lovgiver i denne sammenhæng skal overholde de krav, der følger af dette direktivs artikel 6, stk. 1. (dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 42).
- 78 Den omstændighed, at et kontraktvilkår på grundlag af en national lovgivning er blevet erklæret urimeligt og ugyldigt og erstattet med et nyt vilkår, kan således ikke have til virkning, at den beskyttelse, som forbrugerne er sikret, således som nævnt i denne doms præmis 54, forringes (jf. analogt dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 43).
- 79 Lovgivers vedtagelse af bestemmelser, der regulerer anvendelsen af et kontraktvilkår og bidrager til at sikre den afskrækkende virkning, der forfølges med direktiv 93/13 hvad angår de erhvervsdrivendes adfærd, berører under disse omstændigheder ikke de rettigheder, som forbrugeren er tillagt ved dette direktiv.
- 80 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 for det første skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for, at den nationale ret udelukkende ophæver det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når det afskrækkende formål, der forfølges med dette direktiv, er sikret gennem nationale lovbestemmelser, der regulerer brugen heraf, forudsat at dette element består i en særskilt kontraktlig forpligtelse, der kan gøres til genstand for en individuel undersøgelse af, om den er urimelig. For det andet er disse

bestemmelser til hinder for, at den forelæggende ret udelukkende ophæver det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når en sådan ophævelse ville være ensbetydende med at revidere indholdet af det nævnte kontraktvilkår ved at påvirke dets substans, hvilket det tilkommer den nævnte ret at efterprøve.

Det fjerde spørgsmål

- 81 Med sit fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en ugyldiggørelse af en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger på grund af, at det fastslås, at et kontraktvilkår i denne aftale er urimeligt, udgør en sanktion, der er fastsat i dette direktiv, og som følger af en retsafgørelse truffet på forbrugerens udtrykkelige anmodning, og som skaber en ret for forbrugeren til at få tilbagebetalt de beløb, som den erhvervsdrivende med urette har opkrævet, eller om denne ugyldiggørelse sker ipso jure og uafhængigt af forbrugerens vilje.
- 82 Der skal i denne forbindelse erindres om, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til medlemsstaternes nationale lovgivninger ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.
- 83 Således har denne bestemmelse og særligt det andet sætningsled til formål ikke at annullere samtlige aftaler, der indeholder urimelige vilkår, men at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne, i hvilken forbindelse det skal præciseres, at den omhandlede aftale i princippet skal bestå, uden at der foretages andre ændringer end dem, der følger af ophævelsen af de urimelige kontraktvilkår. Såfremt denne sidstnævnte betingelse er opfyldt, kan den omhandlede kontrakt i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 opretholdes, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret, hvilket skal efterprøves ved en objektiv tilgang (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 84 Det følger heraf, at artikel 6, stk. 1, andet sætningsled, i direktiv 93/13 ikke selv fastsætter kriterierne for muligheden for at videreføre en kontrakt uden de urimelige kontraktvilkår, men overlader det til den nationale retsorden at fastslå kriterierne under overholdelse af EU-retten. Det tilkommer således medlemsstaterne via deres nationale lovgivning at definere de nærmere bestemmelser for konstateringen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, og for hvordan de konkrete retsvirkninger heraf skal være. Under alle omstændigheder skal en sådan konstatering kunne gøre det muligt at genoprette den retlige situation og de faktiske omstændigheder, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 66).
- 85 For det første følger det af ovenstående omstændigheder, at såfremt en national ret i henhold til de relevante bestemmelser i den nationale ret finder, at opretholdelse af en aftale uden de urimelige kontraktvilkår, den omfatter, ikke er mulig, er artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 i princippet ikke til hinder for, at den erklæres ugyldig (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 43).
- 86 Den omstændighed, at en aftale, i forhold til hvilken det er blevet fastslået, at et af vilkårene er urimeligt, erklæres ugyldig, kan således ikke udgøre en sanktion, som er fastsat ved direktiv 93/13.
- 87 Hvad navnlig angår forældelsesfrister har Domstolen i øvrigt allerede fastslået, at fastsættelse af rimelige, præklusive søgsmålsfrister af hensyn til retssikkerheden er foreneligt med EU-retten (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 69).

- 88 For det andet afhænger spørgsmålet om, fra hvornår ugyldiggørelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale har sine virkninger, udelukkende af national ret, forudsat at den beskyttelse, der garanteres forbrugerne ved bestemmelserne i direktiv 93/13, sikres.
- 89 For det tredje kan ugyldighedserklæringen af kontrakten i hovedsagen ikke afhænge af et udtrykkeligt krav herom fra forbrugernes side, men beror på den nationale rets objektive anvendelse af de kriterier, der er opstillet i henhold til national ret.
- 90 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at konsekvenserne af en retslig konstatering af, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er omfattet af de nationale bestemmelser, idet den nationale ret af egen drift skal bedømme spørgsmålet om, hvorvidt en sådan aftale fortsat består, ved en objektiv tilgang på grundlag af disse bestemmelser.

Det femte spørgsmål

- 91 Med sit femte spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), skal fortolkes således, at det tilkommer den nationale ret, der fastslår, at et kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt, at oplyse denne forbruger om de retsfølger, som ophævelsen af en sådan aftale kan medføre, uafhængigt af, om forbrugeren er repræsenteret ved en professionel befuldmægtiget.
- 92 Det følger i denne henseende af fast retspraksis, at det påhviler den nationale ret, som har fastslået, at et kontraktvilkår er urimeligt, og som skal drage de retlige konsekvenser heraf, at overholde kravene til en effektiv domstolsbeskyttelse af rettigheder, som borgerne udleder af EU-retten, således som den er sikret i chartrets artikel 47. Blandt disse krav indgår kontradiktionsprincippet, som udgør en del af retten til forsvar, og som retten skal overholde, bl.a. når den pådømmer en tvist på grundlag af et anbringende, der er behandlet af egen drift (dom af 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 93 Desuden har Domstolen fastslået, at i tilfælde af, at den nationale ret, som på grundlag af de faktiske og retlige forhold, den har kendskab til, har fastslået, at et vilkår henhører under anvendelsesområdet for direktiv 93/13, konstaterer, at dette vilkår er urimeligt, er den som hovedregel forpligtet til at meddele sagens parter dette og til at anmode dem om kontradiktorisk at drøfte det i henhold til de former, der er fastsat herom i de nationale processuelle regler (dom af 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, præmis 31).
- 94 For så vidt som den pågældende ordning for beskyttelse mod urimelige kontraktvilkår ikke finder anvendelse, såfremt forbrugeren modsætter sig dette, er forbrugeren følgelig så meget desto mere berettiget til i henhold til samme ordning at modsætte sig beskyttelse mod de negative følger, som annullationen af aftalen i sin helhed indebærer, såfremt han ikke ønsker at påberåbe sig denne beskyttelse (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 55).
- 95 I denne sammenhæng kan forbrugeren, efter at han er blevet belært af den nationale ret, vælge ikke at gøre gældende, at et vilkår er urimeligt og ikke-bindende, og således give et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 66).
- 96 Det følger af det ovenstående, at de oplysninger, som den nationale ret kan råde over på grundlag af de nationale procesregler, forekommer så meget desto vigtigere, som at de giver forbrugeren mulighed for at afgøre, om vedkommende ønsker at give afkald på den beskyttelse, der er garanteret denne i henhold til direktiv 93/13.

- 97 For at forbrugeren kan give sit frie og informerede samtykke, tilkommer det imidlertid den nationale ret – inden for rammerne af de nationale procesregler og under hensyn til princippet om rimelighed i civile sager – at give parterne objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger, som ophævelsen af det urimelige kontraktvilkår kan medføre, og det uafhængigt af, om de repræsenteres af en professionel befuldmægtiget eller ej.
- 98 En sådan oplysning er navnlig så meget desto vigtigere, når den manglende anvendelse af det urimelige kontraktvilkår kan medføre, at aftalen i sin helhed erklæres ugyldig, og at forbrugeren eventuelt udsættes for tilbagebetalingskrav, således som den forelæggende ret har nævnt i hovedsagen.
- 99 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det femte spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med chartrets artikel 47, skal fortolkes således, at det tilkommer den nationale ret, der fastslår, at et kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt, inden for rammerne af de nationale processuelle regler og efter en kontradiktorisk retsforhandling at oplyse denne forbruger om de retsfølger, som ophævelsen af en sådan aftale kan medføre, uafhængigt af, om forbrugeren er repræsenteret ved en professionel befuldmægtiget.

Sagsomkostninger

- 100 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Syvende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at det tilkommer den nationale ret at fastslå, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, selv om disse parter har foretaget en kontraktlig ændring af dette vilkår. En sådan konstatering medfører en genoprettelse af den situation, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette kontraktvilkår, hvis urimelige karakter er blevet fastslået, medmindre forbrugeren gennem ændringen af det urimelige kontraktvilkår har afstået fra en sådan genoprettelse ved et frit og informeret samtykke, hvilket det tilkommer den nationale ret at efterprøve. Det følger dog ikke af denne bestemmelse, at konstateringen af, at det oprindelige kontraktvilkår var urimeligt, i princippet bevirker, at aftalen ophæves, når ændringen af dette kontraktvilkår har gjort det muligt at genoprette balancen mellem disse parters forpligtelser og rettigheder ifølge aftalen og at fjerne den mangel, som dette kontraktvilkår var behæftet med.
- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal for det første fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for, at den nationale ret udelukkende ophæver det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når det afskrækkende formål, der forfølges med dette direktiv, er sikret gennem nationale lovbestemmelser, der regulerer brugen heraf, forudsat at dette element består i en særskilt kontraktlig forpligtelse, der kan gøres til genstand for en individuel undersøgelse af, om den er urimelig. For det andet er disse bestemmelser til hinder for, at den forelæggende ret udelukkende ophæver det urimelige element i et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, når en sådan ophævelse ville være ensbetydende med at revidere indholdet af det nævnte kontraktvilkår ved at påvirke dets substans, hvilket det tilkommer den nævnte ret at efterprøve.

- 3) Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at konsekvenserne af en retslig konstatering af, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er omfattet af de nationale bestemmelser, idet den nationale ret af egen drift skal bedømme spørgsmålet om, hvorvidt en sådan aftale fortsat består, ved en objektiv tilgang på grundlag af disse bestemmelser.
- 4) Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal fortolkes således, at det tilkommer den nationale ret, der fastslår, at et kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt, inden for rammerne af de nationale processuelle regler og efter en kontradiktorisk retsforhandling at oplyse denne forbruger om de retsfølger, som ophævelsen af en sådan aftale kan medføre, uafhængigt af, om forbrugeren er repræsenteret ved en professionel befuldmægtiget.

Underskrifter